

Filosofija. Sociologija XXI a.: žvilgsnis iš Marso

ALDIS GEDUTIS

Klaipėdos universitetas, Sociologijos katedra, Minijos g. 153, LT-93185 Klaipėda
El. paštas: pk.smf@ku.lt

Straipsnyje nagrinėjama žurnalo *Filosofija. Sociologija* būklė XXI a. Tyrimas apsiriboja vien tik filosofine žurnalo dalimi, daugiausia dėmesio skiriant instituciniams pokyčiams per pastaruosius vienuolika metų. Į žurnalą siekiama pažvelgti iš (tariamai) ne-suinteresuotos bei vertybiškai neutralios „Marso perspektyvos“, kuri gali nulemti gautų žinių objektyvumą. Sąmoningai nuspręsta neskaityti žurnale publikuotų straipsnių, todėl tyrimo metu žiūrима tik į redakcinės kolegijos atstovų, straipsnių autorių ir jų institucinės priklausomybės kaitą. Nenukrypstant nuo pasirinktos metodologijos siekiama išryškinti žurnale vykstančius pokyčius ir (esant galimybei) racionaliai rekonstruoti bei paaiškinti šiuos procesus; aiškinimas paremtas Th. Scheffo „akademių gaujų“, T. Becherio „akademių genčių ir teritorijų“ sąvokomis bei S. Fullerio intelektualinio gyvenimo sociologijos įžvalgomis.

Raktažodžiai: *Filosofija. Sociologija*, Lietuvos filosofija, akademinės gaujos, akademinės gentys ir teritorijos

ĮVADAS

2012 m. sausio 12 d. Lietuvos mokslų akademijos Mažonoje salėje vyko konferencija, skirta žurnalo *Filosofija. Sociologija* (FS) dvidešimtmečiui. Tiesą sakant, FS jubiliejus šiek tiek pavėluotas: pirmasis žurnalo numeris išleistas 1990 m., todėl FS arba jau pradėjo, arba šiais metais pradės dvidešimt trečiuosius gyvavimo metus. Matyt, sulaukus brandaus amžiaus tikslus metų skaičius darosi nebe toks reikšmingas. Svarbiausia, kad kas nors prisimintų bent gimimo dieną. Jei konferencijos rengėjai nusprendė paminėti (ne)apvalią FS sukaktį, galima daryti prielaidą, jog žurnalas, jo istorija ir pobūdis jiems yra svarbūs. Be to, FS yra vienas iš trijų ilgiausiai leidžiamų filosofijos tematikai skirtų žurnalų Lietuvoje¹, ir tai taip pat skatina domėtis šiuo leidiniu ir jame vykstančiais procesais. Naudojantis FS dvidešimt n-osios sukakties pretekstu verta kiek atidžiau panagrinėti žurnalą, jo turinį ir jame vykstančius procesus.

TYRIMO PRIELAIDOS: *SINE IRA ET STUDIO*

Nekartojant konferencijoje dalyvavusių kolegų teiginių, šiame tekste bandoma atkreipti dėmesį į tai, kas dažniausiai Lietuvoje beveik nenagrinėjama. Būtent todėl pradžioje derėtų susiaurinti tyrimo lauką ir atlikti keletą metodologinių atribojimų.

1. FS pavadinimas aiškiai apibrėžia leidinio tematiką – didžioji dalis straipsnių priskirtini arba filosofijos, arba sociologijos tematikos laukui. Kadangi šio straipsnio autorius pagal

¹ Kiti du – *Problemos* ir *Logos*. Žurnalas *Problemos* pradėtas leisti 1968 m. *Logos* perėmė tarpukariu leisto žurnalo pavadinimą, tačiau naują numeraciją pradėjo nuo 1990 m. Kiti panašios tematikos akademiniai žurnalai pasirodė vėliau: *Athena* pradėta leisti 2006 m., *Limes* – 2008 m., *Žmogus ir žodis* – 1999 m. Dar vienas žurnalas *Santalka*, pakeitęs savo formatą, nuo 2006 m. kasmet du numerius ėmė skirti filosofijos problematikai.

išsilavinimą yra filosofas ir didesnė dalis sociologijos tematikos jį ne itin domina, straipsnyje bus apsiribota pirmuoju žurnalo pavadinimo segmentu – filosofija.

2. Straipsnyje į FS ir jo kontekstą siekiama pažvelgti iš (tariamai) nesuinteresuotos „Marso perspektyvos“², kuri gali nulemti gautų žinių objektyvumą. Todėl, viena vertus, į FS žvelgiama tarsi iš didelės istorinės distancijos, ir, kita vertus, siekiama atsisakyti bet kokių vertinimų, t. y. bus bandoma apsimesti, kad FS seniai nebeegzistuoja, kad visi jo autoriai mirę, kad nė vienas iš autorių nėra žinomas ir / ar pažįstamas, o viskas, kas liko, tėra tekstai bei dokumentai. Kitaip tariant, šiame straipsnyje bandoma įgyvendinti Pierre'o Bourdieu (1988) nuostatą – *exoticize the domestic*³. O kas gali būti egzotiškiau nei Lietuvos filosofija žvelgiant iš „Marso perspektyvos“? Todėl P. Bourdieu „egzotiška“ nuostata papildoma akademinų gaujų (Scheff 1996), akademinų genčių ir teritorijų (Becher 2001) sampratomis bei S. Fullerio (2009) intelektualinio gyvenimo sociologijos įžvalgomis.

3. Surinkus ir susisteminus pradinę informaciją apie Lietuvos filosofinį lauką, matomą per FS prizmę, siekiama bent hipotetiškai paaiškinti procesus, vykstančius FS XXI amžiuje. Tuo pat metu bandoma išsiaiškinti, ar galimas objektyvus bei vertybiškai neutralus šių procesų (pa)aiškinimas, kuris tuo pat metu būtų informatyvus ir turiningas.

4. Straipsnyje nagrinėjami tik XXI a. pasirodę FS numeriai. Šis pasirinkimas nulemtas fakto, kad oficialioje FS internetinėje svetainėje pateikiama informacija apie žurnalo numerius, išleistus po 2001 metų. Tikėtina, kad toks leidėjo pasirinkimas kuo nors yra pagrįstas, todėl nagrinėsime tik XXI a. FS numerius.

5. Sąmoningai nuspręsta neskaityti FS publikuotų straipsnių. Tyrimo metu žiūrima tik į redakcinės kolegijos atstovus, straipsnių autorius ir jų institucinę priklausomybę. Siekiama atsakyti į klausimą, ar ši informacija gali būti aktuali ir naudinga kalbant apie akademinę filosofiją Lietuvoje XXI a. pradžioje. Svarbu aktualizuoti ir atkreipti dėmesį į tą informaciją, kuri dažniausiai nutyliama ar išvis ignoruojama.

6. Siekiant sustiprinti naudojamos argumentacijos racionalumo įspūdį, šis tekstas paremtas didesniu nei reikalinga primityvios vizualinės medžiagos kiekiu (lentelės ir grafikai), kurią sociologas Michaelas Lynchas (1991) ironiškai vadina retorine matematika.

FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA XXI AMŽIJE

Nuo 2001 m. kasmet išleidžiami 4 žurnalo numeriai. Iki 2004 m. filosofijos ir sociologijos tekstai spausdinami tuose pačiuose numeriuose. Nuo 2004 m. filosofijos ir sociologijos tematika atskirta: kasmet du numeriai skirti filosofijai, du – sociologijai. Jau įprasta, kad filosofai užpildo Nr. 1 ir 3, sociologai – Nr. 2 ir 4. 2001–2011 metais FS paskelbti 133 filosofijos tematikos straipsniai, kuriuos parašė 63 autoriai iš 18 skirtingų Lietuvos akademinų institucijų⁴. Ši informacija apibendrinta 1-oje lentelėje.

² Thomo Nagelio knygos *Žvilgsnis iš niekur* (1989) pavadinimo parafrazė.

³ Angliško *Homo Academicus* leidimo pratarmėje P. Bourdieu (1988: xi) atriboja etnologiją nuo sociologijos: jei etnologai siekia „prijaukinti tai, kas egzotiška“ (*domesticcate the exotic*), tai sociologai, tirdami akademinų disciplinų lauką, turėtų „paversti egzotišku tai, kas prijaukinta“ (*exoticize the domestic*).

⁴ Kadangi šis straipsnis skirtas FS sukaččiai ir Lietuvos filosofijos lauko apžvalgai per FS prizmę, užsienio institucijoms atstovaujančių autorių straipsniai nepatenka į šį sąrašą. Užsienio institucijų atstovų indėlis matomas tik 2006–2008 m.: 2006 m. – 2 straipsniai, 2007 m. – 6, 2008 m. – 7. Palyginus šių straipsnių problematiką su kitų tuose FS numeriuose pasirodžiusių tekstų temomis, galima manyti, kad jie pasirodė po tam tikrų konferencijų. Paskutinis teiginys tėra prielaida, mat tų metų FS „įžangos žodžiuose“, „pratarmėse“ ir „sudarytojo žodžiuose“ straipsnių atsiradimo FS aplinkybės neminimos. Be to, dėl pasirinktos tyrimo strategijos (nagrinėti tik autorių pavardes bei jų institucines afiliacijas) užsienio autorių dalyvavimas, viena vertus, nėra informatyvus, ir, kita vertus, negali būti paaiškintas taikant pasirinktas žaidimo taisykles.

1 lentelė. Filosofijos tematikai skirti FS straipsniai, jų skaičiaus kaita ir institucinė priklausomybė 2001–2011 m.

Institucija	Metai											Iš viso (per inst.)
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
VG TU	–	–	–	1	2	8	5	6	7	10	10,33 ⁵	49,33
LFSI	6	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	6
KMI	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
KFMI	–	9	5	7	5	2	4	1	3	–	–	36
LKTI	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	2	3
VDU	–	1	1	1	4	–	–	1	1	–	1	10
LTU	1	1	1	1	–	–	–	–	–	–	–	4
MRU	–	–	–	–	2	–	–	–	2	–	–	4
VU	1	–	1	1	–	–	–	1	–	–	1	5
VDA	–	–	–	1 ⁶	–	–	–	–	–	1	1	3
KTU	–	1	–	–	–	–	1	–	–	–	–	2
U	–	–	–	–	1	–	–	1	–	–	–	2
VPU	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	–	2
STI	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	1
LSTC	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1	–	2
ISM	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	1
KU	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	1
LSMU	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0,66 ⁷	0,66
Iš viso (per metus)	9	12	8	12	14	12	10	11	16	13	16	133

Santrumpų paaiškinimas: VG TU – Vilniaus Gedimino technikos universitetas, LFSI – Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, KMI – Kultūros ir meno institutas, KFMI – Kultūros, filosofijos ir meno institutas, LKTI – Lietuvos kultūros tyrimų institutas, VDU – Vytauto Didžiojo universitetas, LTU – Lietuvos teisės universitetas, MRU – Mykolo Romerio universitetas, VU – Vilniaus universitetas, VDA – Vilniaus dailės akademija, KTU – Kauno technologijos universitetas, ŠU – Šiaulių universitetas, VPU – Vilniaus pedagoginis universitetas, STI – Socialinių tyrimų institutas, LSTC – Lietuvos socialinių tyrimų centras, ISM – ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas, KU – Klaipėdos universitetas, LSMU – Lietuvos sveikatos mokslų universitetas.

Atidžiau pažvelgus į konkrečius FS autorius, jų institucinę priklausomybę, institucijų adresus ir 1-ą lentelę matyti, kad dalis institucijų keitė savo pavadinimus. Tikėtina, kad tai, ką 2001–2004 m. vadinta LTU, apie 2005 m. pervadinta į MRU, o STI kažkada po 2006 m. tapo LSTC ir pan. Kiek kebliau nustatyti transformacijas, kuriose dalyvauja LFSI, KMI, KFMI ir LKTI. Yra pagrindo manyti, kad 2001–2002 m. LFSI pertvarkomas: sociologai kažkur dingsta (galbūt sociologijos pagrindu įsteigtas STI), o filosofai sujungiami su KMI. Ši nauja institucija pavadinama KFMI, o 2009–2010 m. pervadinama į LKTI⁸. Šią tikėtiną rekonstrukciją galima

⁵ Vieno straipsnio autorystė dalijasi trys asmenys (vienas iš jų atstovauja VG TU, kiti du – LSMU), todėl vieno straipsnio autorystė dalijama į tris dalis: VG TU tenka 0,33, LSMU – 0,66 teksto.

⁶ Žr. prieš tai esančią nuorodą.

⁷ Straipsnio pradžioje autorius priskiriamas VDA, tačiau žurnalo pabaigoje (rubrikoje „Mūsų autoriai“) nurodoma, kad jis priklauso KFMI.

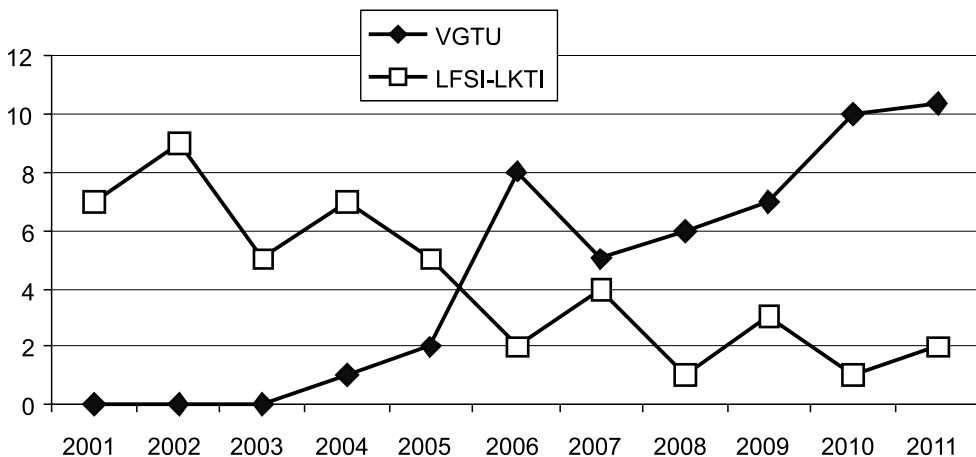
⁸ Toliau šių keturių tęstinių institucijų produkcija 2001–2011 m. priskiriama „žaidėjui“, sąlygiškai vadinamam LFSI-LKTI. Nagrinėjant konkretų instituto gyvavimo periodą, bus vartojamas to periodo pavadinimas, pvz., KFMI.

pagrįsti nesikeičiančiu institucijų adresu, nepakeistais ar beveik nepakeistais padalinių pavadinimais, tais pačiais autoriais ir jų instituciniu priskyrimu. Užfiksavus institucijos tęstinumą nuo LFSI iki LKTI, o jų straipsnius priskyrus vienam institutui, FS besispausdinančių institucijų skaičius sumažėja nuo 18 iki 13.

Nemaža dalis paminėtų institucijų yra veikiau atsitiktinės FS dalyvės, kurių kiekviena XXI a. parengė ne daugiau nei 7 % visų FS straipsnių: VU paskelbė 6,65 %, VDA ir STI/LSTC – po 3,99 %, ŠU ir VPU – po 2,66 %, ISM ir KU – po 1,33 %, LSMU – 0,87 % (1 lentelė). Pastovesniems dalyviams priskirtini VDU ir LTU/MRU, parengę atitinkamai 13,3 ir 10,64 % bendros FS produkcijos. Tačiau net ir šių institucijų atstovai neprilygsta dviem lyderiams – VGTU ir LFSI-LKTI, kurie kartu paskelbė 71,68 % visų FS straipsnių 2001–2011 metais. Jei nebūtų kreipiamas dėmesys į publikacijų metus, atrodytų, jog VGTU ir LFSI-LKTI yra sąjungininkai, besinaudojantys FS kaip bendru akademinė publikacijų placdarmu. Tokiu atveju būtų galima daryti prielaidą, kad šie sąjungininkai naudoja FS kaip atsvarą ir konkurencinį argumentą prieš tas institucijas, kurios skelbia savo straipsnius žurnaluose *Problemos* ir *Logos*. Prie konkurencingumo prielaidos grįšime kitame skyriuje.

Tačiau pateikta (1 pav.) FS straipsnių chronologija paneigia VGTU ir LFSI-LKTI sąjungos galimybę. Apylygėmis dalimis VGTU ir LFSI-LKTI straipsniai pasiskirsto tik 2007 metais. Iki ir po 2007-ųjų straipsniai išsidėsto beveik simetriškai – kuo daugiau FS skelbia vienos institucijos straipsnių, tuo mažesnis kitos institucijos indėlis. Simetrijos „ašis“ – penkių straipsnių atžyma (1 pav.). Pirmasis VGTU straipsnis FS pasirodė 2004 metais. Vėliau matyti greito straipsnių skaičiaus augimo tendencija: 2005 m. – 2, 2007 m. – 5, 2008 m. – 6, 2009 m. – 7, 2010 m. – 10, 2011 m. – 10,33. Dėl tolesnės intrigos laikinai nutylimi 2006 metai.

LFSI-LKTI atveju minėta horizontali simetrija pasireiškia straipsnių skaičiaus mažėjimu, kuris (1 pav.) aiškiai susijęs su augančiu VGTU produkcijos kiekiu: jei 2004 m., t. y. VGTU pasirodymo FS apyvartoje metais, LFSI-LKTI pateikia 7 straipsnius, tai vėliau jų straipsnių skaičius neviršija 4, o po 2008 m. LFSI-LKTI straipsnių skaičius svyruoja tarp trijų ir vieno. Šią simetriją būtų galima aiškinti kitų institucijų indėliu, tačiau 1-os lentelės duomenys rodo, kad kitų institucijų rodikliai šiai simetrijai neturi jokios reikšmės.

1 pav. VGTU ir LFSI-LKTI publikacijų skaičiaus kaita žurnale *Filosofija. Sociologija* 2001–2011 m.

Visa tai rodo, kad kažkas nutiko 2004–2007 metais. Vargu ar tai susiję su vidine FS istorija, t. y. straipsnių turiniu, mat tuo metu žurnale nevyko jokia diskusija, o FS autoriai savo straipsniuose ignoravo vieni kitus (Gedutis 2010). Be to, metodologinis pasirinkimas sąmoningai neskaityti FS straipsnių neleistų patikrinti, kiek yra svarbi vidinė istorija. Belieka remtis išorine FS istorija.

KAS NUTIKO 2004–2007 M.?

Tituliniame FS puslapyje iki 2009 m. skelbiama, kad žurnalą leidžia Lietuvos mokslų akademija (LMA). 2010 m. Nr. 1 nurodyta, kad FS leidžia LMA ir VGTU. 2010 m. Nr. 3 šalia LMA ir VGTU atsiranda dar viena institucija – LSTC. Abiejuose 2011 m. filosofijai skirtuose numeriuose (Nr. 1 ir 3) nurodoma, kad FS leidžia LMA, tačiau žemiau pasirodo priedas „Leidiny sudarytas bendradarbiaujant su Vilniaus Gedimino technikos universitetu ir Lietuvos socialinių tyrimų centru“. Akivaizdu, kad bent jau nuo 2010 m. leidžiant FS VGTU reikšmė išauga, tačiau žurnale nepateiktos jokios šį procesą paaiškinančios priežastys.

Nuo įžangos žodžio iki sudarytojo žodžio

Paaškinimo buvo ieškoma žurnalo redaktorių žodžiuose. Nuo 2004 m. Nr. 3 FS atsiranda tam tikri tematiniai vieno puslapio apimties įvardai, kurie skirtingais laikotarpiais įvardijami vis kitais pavadinimais: „Įžangos žodis“ – nuo 2004 m. Nr. 3 iki 2006 m. Nr. 3, „Pratarmė“ – 2007 m. Nr. 1 ir 3, „Sudarytojo žodis“ – nuo 2008 m. Nr. 1 iki dabar.

Kyla klausimas, ar tai tik pavadinimo pokyčiai, ar jie žymi kažką daugiau? Paašškėjo, kad keičiasi tik pavadinimas, o struktūra ir turinys išlieka tipiški. Įžangos ir kt., sudarytos iš 3–4 pasitraipų (dvi išimty – 2 ir 5 pastraipos), telpa į vieną puslapį. Jose trumpai pristatomas to numerio turinys: pradžioje pateikiami abstraktūs svarstymai apie probleminių lauką, paskui trumpai paminima kiekvieno straipsnio tema ir jos sąsajos su žurnalo tematika, reikalui esant, paašškinamas teminis straipsnių sugrupavimas. Nė žodžio apie išorinę istoriją, t. y. apie pokyčius, jų priežastis, sudaromus aljansus, sąjungas ir sąsajas. Maža to, didžiosios dalies įžangų, pratarmių ir sudarytojo žodžių autorius – Tomas Kačerauskas (12). Dukart T. Kačerauskas dalijosi autoryste: 2006 m. Nr. 3 – su Agnieška Juzefovič, o 2007 m. Nr. 1 – su Basia Nikiforova.

Tiesa, pats pirmas įžangos žodis (2004 m. Nr. 3) nėra susijęs su T. Kačerausku. Būtent šio įžangos žodžio autorės Audronė Žukauskaitė ir Nijolė Narbutaitė suteikė minėtą struktūrinį įžangų toną, kurio laikomasi tolesniuose numeriuose⁹. Šiame įžangos žodyje pirmą ir paskutinį kartą pateikiami faktai, nesusiję su numerio turiniu ir jame publikuojamų straipsnių tematika:

„Šis FS numeris išskirtinis. Pirmiausia tuo, kad ši kartą buvo nuspręsta rengti tematinį numerį, t. y. numerį, kuriame grupė autorių skirtingais profiliais tyrinėja tą pačią problemą. Ar pavyko išlaikyti visumos ir jos sudedamųjų dalių pusiausvyrą, nuspręsite Jūs. Išskirtinis ir tuo, jog šis numeris yra savotiška demarkacijos linija – nuo šiol du FS numeriai kasmet bus skirti filosofinei problematikai. Stengsimės, kad jie atitiktų naujumo, konceptualumo ir informatyvumo kriterijus“ (Žukauskaitė ir Narbutaitė 2004: 1).

Šioje citatoje fiksuojamas pasikeitimas, tačiau nepaašškintos jo priežastys. Iš citatos galima sužinoti, kad dėl dviejų priežasčių šis numeris yra išskirtinis: (i) jis yra tematinis ir (ii)

⁹ Įdomumo dėlei galima paminėti, kad A. Žukauskaitės ir N. Narbutaitės įžangos žodis baigiamas palinkėjimu: „Malonus skaitymo!“, kurį vėliau T. Kačerauskas ir Co pakartoja dar penkiuose FS numeriuose. 2008 m. šis palinkėjimas dingsta. Įdomu, kas paskatino jo atsisakyti? Ar tai reikštų, kad po 2008 m. išleisti FS numeriai nebeteikia skaitymo malonumo? Ar tai paprasčiausias klišės atsisakymas? Dėl duomenų stygiaus pasirinkta tyrimo strategija nepadedą atsakyti į šį klausimą.

jis atlieka demarkacijos linijos funkciją, tačiau kodėl jis tapo išskirtinis, lieka neaišku. Pasakymas „ši kartą buvo nuspręsta“ nepateikia informacijos apie tai, *kas, kada, kaip ir dėl kokių priežasčių* nusprendė numerio išskirtinumą. Tenka konstatuoti, kad nei įžangos žodžiai, nei pratarmės ar sudarytojo žodžiai nepaaiškina, kas nutiko FS 2004–2007 metais.

FS redakcinės kolegijos kaita

Kitas žingsnis – bandymas rasti ieškomus atsakymus nagrinėjant FS redakcinės kolegijos sudėtį bei jos pasikeitimus. Dėmesys kreipiamas tik į tuos redakcinės kolegijos narius, kurių pareigos yra išskirtos – pirmininkas, pavaduotojas, sekretorius ir t. t. Visi eiliniai redakcinės kolegijos nariai ignoruojami, darant prielaidą, kad jų indėlis nėra toks svarbus, kaip prieš tai paminėtas pareigas užimančių narių – mažai tikėtina, kad redakcinės kolegijos nariai iš užsienio, senjorai arba garbias pareigas užimantys asmenys turėtų laiko ir galimybių prisidėti prie žurnalo redagavimo.

Iki 2003 m. išskiriamos keturios pagrindinės redakcinės kolegijos pozicijos – pirmininkas, du pirmininko pavaduotojai ir atsakingoji sekretorė. Nuo 2004 m. du pirmininko pavaduotojus pakeičia du atsakingieji sekretoriai. FS redakcinės kolegijos ir jų kaita:

- pirmininkai: Romualdas Grigas (iki 2003) ir Arvydas Virgilijus Matulionis (nuo 2004);
- pirmininko pavaduotojai: Vaclovas Bagdonavičius (iki 2009) ir Naglis Kardelis (nuo 2009);
- pirmininko pavaduotojas / atsakingoji sekretorė: Romanas Plečkaitis (iki 2003) ir Meilutė Taljūnaitė (nuo 2004);
- atsakingieji sekretoriai: Anelė Vosyliūtė (iki 2003) ir Tomas Kačerauskas (nuo 2004)¹⁰.

2 lentelė. FS redakcinės kolegijos ir jų pokyčiai 2001–2011 m.

Metai ir numeriai	Pareigos			
	Pirmininkas	Pirmininko pavaduotojas	Pirmininko pavaduotojas	Atsakingoji sekretorė
2001 Nr. 1–4	R. Grigas	V. Bagdonavičius	R. Plečkaitis	A. Vosyliūtė
2002 Nr. 2–4	R. Grigas	V. Bagdonavičius	R. Plečkaitis	A. Vosyliūtė
2003 Nr. 1, 3–4	R. Grigas	V. Bagdonavičius	R. Plečkaitis	A. Vosyliūtė
Metai ir numeriai	Pirmininkas	Pirmininko pavaduotojas	Atsakingoji sekretorė	Atsakingasis sekretorius
2004 Nr. 1	A. V. Matulionis	V. Bagdonavičius	M. Taljūnaitė	–
2004 Nr. 3	A. V. Matulionis	V. Bagdonavičius	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2005 Nr. 1 ir 3	A. V. Matulionis	V. Bagdonavičius	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2006 Nr. 1 ir 3	A. V. Matulionis	V. Bagdonavičius	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2007 Nr. 1 ir 3	A. V. Matulionis	V. Bagdonavičius	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2008 Nr. 1 ir 3	A. V. Matulionis	V. Bagdonavičius	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2009 Nr. 1	A. V. Matulionis	V. Bagdonavičius	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2009 Nr. 3	A. V. Matulionis	N. Kardelis	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2010 Nr. 1 ir 3	A. V. Matulionis	N. Kardelis	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas
2011 Nr. 1 ir 3	A. V. Matulionis	N. Kardelis	M. Taljūnaitė	T. Kačerauskas

¹⁰ FS 2004 m. Nr. 1 redakcinėje kolegijoje neužimta vieno atsakingojo sekretoriaus pozicija – tėra pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir atsakingoji sekretorė.

Palyginus 2001 ir 2011 metus matyti (2 lentelė), kad FS redakcinėje kolegijoje neliko nė vienos nepakitusių pozicijos. Dėl kokių priežasčių keitėsi redakcinės kolegijos nariai, taikant pasirinktą priegią nustatyti nepavyko. Didžiausia transformacija įvyko 2004 m., kai pasikeitė trys iš keturių atsakingų redakcinės kolegijos narių. Įdomi detalė – T. Kačerauskas tarp atsakingų redakcinės kolegijos narių pasirodo būtent tame numeryje, kuriame jai nepriklausančios A. Žukauskaitė ir N. Narbutaitė skelbia FS pokyčius.

Taigi pasikeitusį FS formatą 2004 m. galima paaiškinti žurnalo redakcinės kolegijos pokyčiais. Kadangi tais metais keitėsi net trys redakcinės kolegijos nariai, filosofinės ir sociologinės dalies atskyrimas bei žurnalo numerių sudarymas pagal tematinius principus tampa įmanomas bei racionaliai paaiškinamas. Galima kelti hipotezę, kad 2004 m. FS transformacija vyko pagal vieną iš trijų galimų scenarijų: 1) pasikeitimus inicijavo A. Žukauskaitė ir N. Narbutaitė, kurios sugebėjo įtikinti naująją redakcinę kolegiją; 2) pasikeitimai buvo inicijuoti naujos redakcinės kolegijos, kuri tai atlikti pavedė A. Žukauskaitei ir N. Narbutaitei; 3) vyko abipusė diskusija ir dialogas tarp įžangos žodžio autorių ir redakcinės kolegijos. Deja, hipotezės patvirtinimui stinga papildomos informacijos.

Bet kokių atveju galima teigti, jog A. Žukauskaitė¹¹ buvo svarbi (arba idėjine, arba praktine, arba abiem prasmėmis) FS žaidėja žurnalo lūžio metu, tačiau jos vaidmuo leidžiant FS yra mįslingas. Jei iki demarkacinio numerio A. Žukauskaitė skelbė savo straipsnius FS bent kartą per metus (2002, Nr. 2; 2003, Nr. 1; 2004 Nr. 3), tai po paskelbtų pokyčių ji beveik dingo iš FS akiračio – nuo 2004 m. pasirodė tik du jos straipsniai (2006, Nr. 3; 2008, Nr. 1), o T. Kačerauskas, iki redakcinės kolegijos pasikeitimo FS paskelbęs tik vieną tekstą (2002, Nr. 2), po demarkacijos publikuoja savo straipsnius kiekviename FS filosofijos numeryje (iš viso – 15 straipsnių).

VGTV kolonizuoja FS

Tinkle paskelbtame T. Kačerausko CV nurodyta, kad 2004 m. jis tapo VGTV Filosofijos ir politologijos katedros vedėju. Kaip minėta, tais pačiais metais T. Kačerauskas pradeda eiti FS redakcinės kolegijos atsakingojo sekretoriaus pareigas, o nuo 2005 m. jis ne tik rašo visus FS įžanginius bei sudarytojo žodžius, bet ir skelbia po straipsnį kiekviename FS filosofijos numeryje. Vadinas, būdamas žurnalo sudarytojas jis turi visas galimybes aktyviai dalyvauti ne tik formuojant žurnalo turinį, bet ir atrenkant autorius. Jei iki T. Kačerausko atsakingojo sekretoriavimo VGTV atstovų straipsnių žurnale lyg ir nėra, tai jo atsiradimas sukelia grandininę reakciją – į FS įsitraukia vis daugiau VGTV atstovų. Trečioje lentelėje matyti, kaip ir kada augo VGTV atstovų skaičius nuo vieno autoriaus 2004 m. iki 15 autorių 2005–2011 metais.

Trečioje lentelėje ir prieš ją pateikti faktai rodo augančią simbolinę T. Kačerausko galią, kuri paaiškina VGTV pozicijų FS žurnale sustiprėjimą. To lyg ir pakaktų teiginiui, kad T. Kačerauskas yra tas lyderis, kuris atveda išrinktąją tautą į pažadėtąją (akademinę) žemę. Deja, čia kyla keli klausimai, į kuriuos neatsakius, ką tik pateiktas aiškinimas nebus išbaigtas ir pakankamai pagrįstas. Siekiant surinkti šią dėlionę svarbu atsakyti: kur ir kodėl iš FS palaipsniui dingo A. Žukauskaitė ir kiti KFMI atstovai? Kas tai buvo – evakuacija, emigracija ar ištrėmimas bei išstūmimas? Kaip, kada ir dėl kokių priežasčių T. Kačerauskas iš VU, KFMI perėjo į VGTV, kodėl skiriasi jo institucinė priklausomybė?

¹¹ Apie N. Narbutaitę toliau nebus kalbama, nes FS ji paskelbė vos vieną straipsnį demarkaciniame numeryje (2004, Nr. 3), o po demarkacijos išvis prapuolė iš akademinio akiračio. Pavardės pakeitimo ar kt. pokyčių nepavyko užfiksuoti.

3 lentelė. VGTU atstovų straipsnių kaita FS

Pavardė	Metai, FS numeris																		
	2001	2002	2003	2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011	
	1–4	2	1–4	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3
A. Samalavičius					■														
T. Kačerauskas		►				►	►	►	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
M. Briedis							■	■	■		■			■			■		■
J. Lavrinec							■	■	■		■					■			
V. Pruskus								■			■	■			■	■		■	■
J. Černevičiūtė									■			■			■				
N. Vasiliauskaitė									■										
L. Monginaitė										■	■						■		
A. Juzefovič											■				■			■	■
J. Barevičiūtė												■	■		■	■			
K. Kirtiklis																	■		
A. Augustinaitis																	■		
R. Reimeris																		■	
D. Eidukienė																			■
V. Grincevičienė																			■
	Redakcinė kolegija be T. Kačerausko				Redakcinė kolegija su T. Kačerausku														

Simbolis ■ žymi straipsnius, priskirtus VGTU atstovams. Simbolis ► žymi T. Kačerausko straipsnius, priskirtus KFMI, tačiau jau tuo metu jis buvo VGTU Filosofijos ir politologijos katedros vedėjas.

Kur dingo KFMI atstovai?

Pagrindiniame Lietuvos kultūros tyrimų instituto (LKTI) internetinės svetainės puslapyje¹² nurodyta, kad „institutas turi savo leidybos centrą, kuriame rengiama spaudai didžioji instituto mokslinės produkcijos dalis“: monografijos, straipsnių rinkiniai, tęstiniai ir periodiniai mokslo leidiniai. Tarp periodinių LKTI leidinių paminėtas FS žurnalas, tarp tęstinių – 2006 m. pradėtas leisti žurnalas *Athena* (visas žurnalo pavadinimas – *Athena: Filosofijos studijos*). Iš to galima spręsti, kad LKTI filosofams sudarytos dvi publikavimosi galimybės – FS ir *Athena*¹³. Iš *Athena* turinių matyti, kad nemaža dalis KFMI atstovų iš FS perėjo į *Athena*. Prie šių žurnalų tarpusavio santykių sugrįšime vėliau.

Athena redakcinė kolegija pirmuose penkiuose numeriuose (2006–2009) nesikeitė: vyriausiasis redaktorius Žibartas Jackūnas (KFMI), vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojai – Naglis Kardelis ir Audronė Žukauskaitė (abu KFMI-LKTI), atsakingoji sekretorė Danutė Bacevičiūtė (KFMI-LKTI).

2010 m. Nr. 6 redakcinėje kolegijoje nebelieka Ž. Jackūno, panaikinamas hierarchinis pareigų pasidalijimas: N. Kardelis, A. Žukauskaitė ir D. Bacevičiūtė tampa redaktoriais. Kadangi visi svarbiausi *Athena* redakcinės kolegijos nariai priklauso vienai institucijai, nieko nestebina faktas, kad didžioji žurnalo autorių dalis priklauso KFMI-LKTI. Iš 45 straipsnių, priskirtinų lietuviškam filosofijos laukui, 26 priklauso minėtai institucijai.

¹² Prieiga per internetą: <http://lkti.lt/> (žiūrėta 2012 02 16).

¹³ Minėtoje svetainėje FS ir *Athena* priskirti atskiroms leidinių kategorijoms. Nurodyta, kad FS yra periodinis, t. y. kasmet išleidžiami du filosofijos numeriai. Nuo 2006–2011 m. išleista 12 (filosofijos) numerių. Savo ruožtu *Athena* yra tęstinis leidinys, nuo 2006 iki 2010 m. pasirodęs šešis kartus.

Taigi pasitraukę iš FS, KFMI-LKTI atstovai susikuria naują institucinę tribūną, kurioje VGTU atstovų nėra¹⁴.

Kiek Lietuvos filosofijoje esama Tomų Kačerauskų?

Pokyčių FS aiškinimą apsunkina vieno svarbiausių šios istorijos dalyvių – Tomo Kačerausko – supainiota akademinė tapatybė. Per tiriamąjį laikotarpį įvairiuose Lietuvos akademinuose žurnaluose pavyko rasti kelis skirtingus T. Kačerausko vaidmenis – vyriausiasis redaktorius (*Limes*), vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas (*Santalka*), atsakingasis sekretorius (FS), autorius (FS, *Problemos*, *Limes*, *Logos*, *Santalka*, *Žmogus ir žodis*). Jokiam amplyna T. Kačerauskas nepasirodo tik žurnale *Athena*. Akivaizdūs ir institutinės T. Kačerausko tapatybės pokyčiai. Įdomiausias jo akademinės karjeros laikotarpis – 2002–2008 m., kai prie jo straipsnių nurodomos bent keturios skirtingos institucijos: Vilniaus universiteto Filosofijos katedra (VU FK), Vilniaus universiteto Filosofijos istorijos ir logikos katedra (VU FILK), Kultūros, filosofijos ir meno instituto Dabartinės filosofijos skyrius (KFMI DFS), Vilniaus Gedimino technikos universiteto Filosofijos ir politologijos katedra (VGTU FPK).

Ketvirtoje lentelėje parodyta T. Kačerausko institucinių tapatybių kaita. Įdomu tai, kad tam tikrais metais T. Kačerauskas tapatinasi su dviem ar trimis skirtingomis institucijomis. Iš to galima spręsti, kad 2004–2007 m. vyko įdomūs procesai, nulėmę T. Kačerausko akademinę tapatybę. Deja, nei FS, nei kiti žurnalai ar institucijų tinklalapiai apie tai nepateikia jokios informacijos.

4 lentelė. Lietuvos akademinų žurnalų¹⁵ straipsniuose nurodoma T. Kačerausko institutinė priklausomybė 2002–2008 m.

Institucija	Metai						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
VU FK	■		■				
VU FILK				■			
KFMI DFS	■			■	■	■	
VGTU FPK				■		■	■

Dar vienas svarbus faktas visiškai sujaukia aplinkybes ir aiškinimas tampa beveik neįmanomas. Nuo pat atsiradimo FS redakcinėje kolegijoje 2004 m. T. Kačerauskas jos sąrašuose figūruoja kaip KFMI ir LKTI atstovas, tačiau straipsniuose pateiktoje informacijoje jis priskiriamas VGTU (išskyrus 2005, Nr. 1 ir 3; 2006, Nr. 1). Todėl vartant FS kartais kildavo klausimas, kiek iš viso yra Tomų Kačerauskų, jei tame pačiame numeryje nurodomos dvi institutinės tapatybės? Gali susidaryti įspūdis, kad Kačerauskas iš KFMI vertina bendravardžio ir bendrapavardžio iš VGTU straipsnį ir jo kokybę.

VGTU PUBLIKAVIMOSI BRUOŽAI

Nagrinęjant VGTU filosofų publikavimosi ypatumus, pastebima tendencija skelbti tekstus ir įsitvirtinti pagrindiniuose Lietuvos akademinuose žurnaluose. Dažniausiai ši misija yra sėkminga, išskyrus *Athena* ir iš dalies *Žmogaus ir žodžio* atvejį. Ši tendencija aiškiai matyti 5–7 lentelėse ir 2 paveiksle.

¹⁴ Išskyrus vieną Nidos Vasiliauskaitės straipsnį 2006 m. Nr. 1.

¹⁵ Turimi omenyje šie žurnalai: *Filosofija*, *Sociologija*, *Limes*, *Problemos*, *Santalka* ir *Žmogus ir žodis*.

5 lentelė. Šiuo metu VGTU priklausančių 10-ies produktyviausių filosofų publikacijų skaičius Lietuvos akademinuose žurnaluose 2001–2011 m.

Pavardė	Žurnalas							Iš viso
	<i>Filosofija. Sociologija</i>	<i>Problemos</i>	<i>Logos</i>	<i>Athena</i>	<i>Limes</i>	<i>Santalka</i>	<i>Žmogus ir žodis</i>	
T. Kačerauskas	16	15	19	–	3	8	1	62
V. Pruskus	7	7	14	–	2	6	1	37
M. Briedis	8	5	7	–	–	6	1	27
A. Juzefovič	4	–	9	–	3	1	1	18
J. Barevičiūtė	4	2	4	–	2	2	1	15
J. Lavrinec	5	2	–	–	1	2	–	10
J. Černevičiūtė	3	3	–	–	1	2	–	9
N. Vasiliauskaitė	1	3	1	1	–	–	1	7
L. Monginaitė	3	–	1	–	–	1	–	5
K. Kirtiklis	1	3	–	–	–	–	–	4
Iš viso	52	40	55	1	12	28	6	194

Penktoje lentelėje matyti, su kuriais leidiniais VGTU atstovai turi ypatingas sąsajas. Lyderiai lyg ir yra *Logos* bei *Filosofija. Sociologija*, tačiau, įvertinus skirtingą metinių numerių skaičių bei žurnalo leidimo pradžią, paaiškėja, kad VGTU autoriai glaudžiausiai yra susiję su žurnalu *Santalka*, kurio kiekviename numeryje vidutiniškai pasirodo 2,33 VGTU atstovų straipsnių (6 lentelė).

6 lentelė. Žurnalų numerių ir šiuo metu VGTU priklausančių 10-ies produktyviausių filosofų straipsnių skaičius tuose žurnaluose santykis 2001–2011 m.

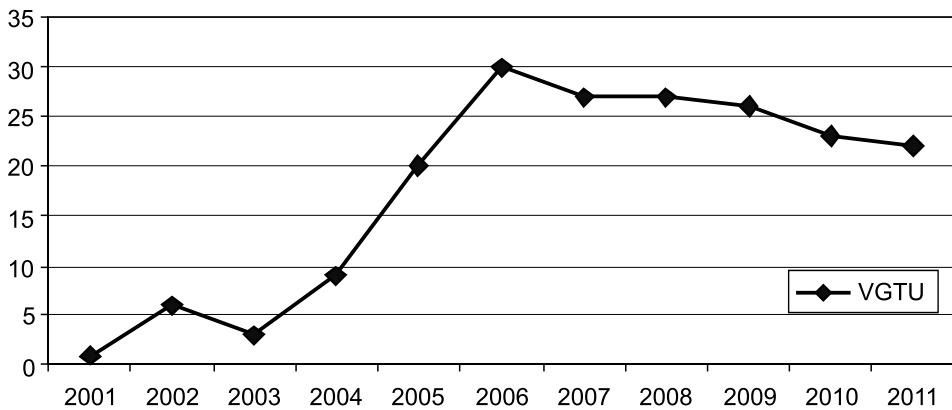
Žurnalas	Straipsnių skaičius	Numerių skaičius	Straipsnių skaičius viename numeryje
<i>Santalka</i>	28	12	2,33
<i>Filosofija. Sociologija</i>	52	26	2
<i>Problemos</i>	40	23	1,74
<i>Limes</i>	12	8	1,5
<i>Logos</i>	55	44	1,25
<i>Žmogus ir žodis</i>	6	10	0,6
<i>Athena</i>	1	6	0,16
Iš viso	194	129	1,5 (vidurkis)

Svarbu atkreipti dėmesį į VGTU filosofų lyderio pozicijas nurodytuose žurnaluose. Minėta, kad FS T. Kačerauskas yra atsakingasis sekretorius, rašantis pratarmes, įžangos ir / ar sudarytojo žodžius. Panagrinėjus kitų žurnalų redakcines kolegijas, paaiškėjo, kad T. Kačerauskas priklauso ir joms: *Santalkoje* jis yra vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas, žurnale *Limes* – vyriausiasis redaktorius. Taigi glaudžiausius žurnalų FS ir *Santalka* ryšius su VGTU galima paaiškinti simboliškai T. Kačerausko (kaip svarbaus ir įtakingo redakcinių kolegijų nario) galia.

7 lentelė. Šiuo metu VGTU priklausančių 10-ies produktyviausių filosofų straipsnių kaita Lietuvos akademinuose žurnaluose 2001–2011 m.

Pavardė	Metai											Iš viso
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
T. Kačerauskas	–	3	–	3	8	10	7	10	7	7	7	62
V. Pruskus	1	1	1	1	7	4	6	4	4	5	3	37
M. Briedis	–	–	–	2	2	5	4	5	4	2	3	27
A. Juzefovič	–	–	–	2	–	2	1	2	5	3	3	18
J. Barevičiūtė	–	–	–	–	–	–	6	3	4	2	–	15
J. Lavrinec	–	1	–	–	1	3	1	–	–	1	3	10
J. Černevičiūtė	–	1	1	–	–	2	–	1	1	–	3	9
N. Vasiliauskaitė	–	–	1	1	1	3	–	1	–	–	–	7
L. Monginaitė	–	–	–	–	1	1	2	–	–	1	–	5
K. Kirtiklis	–	–	–	–	–	–	–	1	1	2	–	4
Iš viso	1	6	3	9	20	30	27	27	26	23	22	194

Septintos lentelės duomenys rodo, kad T. Kačerauskas yra svarbus ne vien kaip vyr. redaktorius ar atsakingasis sekretorius. Nuo 2005 m. per metus jis parengia ne mažiau nei 7 akademinis straipsnius, ir tai sudaro beveik trečdalį viso VGTU straipsnių kiekio. Kartu su T. Kačerausku didesne simboline galia dalijasi V. Pruskus ir M. Briedis. Produktyviausio VGTU trejetuko rezultatas – 126 straipsniai iš 194, arba daugiau nei 60 % viso straipsnių kiekio 2001–2011 metais.

2 pav. VGTU publikacijų skaičiaus kaita 2001–2011 m.

Pagal publikacijų skaičių (2 pav.) iki 2003 m. VGTU nėra itin svarbus filosofinės komunikacijos dalyvis. Vėliau VGTU ženkliai išplečia savo akademinę teritoriją: straipsnių skaičiaus augimas prasideda 2004 m. ir aukščiausią tašką pasiekia 2006 metais. Paskui straipsnių skaičius šiek mažėja, tačiau stabiliai nenukrenta žemiau 20 straipsnių per metus ribos. Matyt, VGTU paskelbtų straipsnių skaičiaus stabilizavimasis gali būti siejamas su tuo, kad VGTU užėmė pakankamą akademinį žurnalų teritorijos dalį, kurios užtenka tam, kad būtų gautas pageidaujamas sistemos teikiamas atlygis. Pastarasis teiginys laikytinas spekuliatyviu, nes nepavyko rasti tą įrodančių faktų.

AKADEMINĖS GAUJOS, GENTYS IR TERITORIJOS

Sociologas Thomas Scheffas (1996), aiškindamas mokslinio bendravimo ypatumus, vartojo „akademinių gaujų“ sąvoką, kuri leido perinterpretuoti ir paaiškinti akademinį lojalumą bei tapatybę. Anot Th. Scheffo, akademinės disciplinos labiausiai primena nusikaltėlių gaujas. Mat ir vienoje, ir kitose labiausiai vertinamas lojalumas gaujai. Moksliniame lauke buvimas gaujos nariu yra itin svarbus tolesnei akademiniai karjerai. Ryškus lojalumas konkrečiai gaujai padeda gauti finansinę paramą tyrimams ir sudaro geresnes sąlygas spausdintis prestižiniuose leidiniuose (Scheff 1996: 158).

Panašiai kaip Th. Scheffas, samprotavo ir vienas aukštojo mokslo tyrimų pradininkas Tony's Becheris (2001). Vietoje Th. Scheffo gaujos sąvokos T. Becheris kalba apie akademinę gentis bei teritorijas. Pasak jo, galima išskirti skirtingas disciplinines teritorijas. Taigi kiekviena gentis turi savo teritoriją, kuri leidžia disponuoti joje esančiais ar jos teikiamais resursais. Remiantis T. Becheriu, akademinę konkurenciją galima interpretuoti kaip kovą tarp kelių disciplininių genčių, kurios siekia užimti naujas teritorijas ir neprarasti turimų resursų.

Th. Scheffo ir T. Becherio analogijas galima praplėsti ir pritaikyti ne tik disciplinoms plačiąja prasme, bet ir konkrečioms mokslinėms institucijoms (universitetams, institutams, akademijoms ir kt.) bei jų padaliniais (katedroms, skyriams, fakultetams ir kt.). Taigi VGTU filosofai galėtų būti laikomi akademinė gauja arba gentimi, kurios neabejotinas lyderis yra T. Kačerauskas. VGTU genties teritorijai priklauso trys akademiniai leidiniai – FS, *Santalka* ir *Limes*, didinantys genties ir jos narių akademinį svorį, įtaką bei poveikį.

Iš Th. Scheffo ir T. Becherio tekstų aiškėja, kad dėl lojalumo vienu metu negalima priklausyti kelioms gaujoms ar gentims. Perėjus į kitą gaują, tenka nutraukti (visus) ryšius su ankstesniąja. Tą iliustruoja kai kurių VGTU filosofų karjera, pavyzdžiui, Valdas Pruskus (beveik) visuose nagrinėjamu laikotarpiu minėtuose leidiniuose paskelbtuose straipsniuose deklaruoja priklausomybę VGTU; Mindaugo Briedžio ar Jekaterinos Lavrinec atveju aiškiai matyti institucinės priklausomybės pokytis: jei iki tam tikro laikotarpio nurodoma priklausomybė VU, tai vėliau deklaruojamas VGTU. Jei iki perėjimo straipsniai priskiriami vienai institucijai, tai po pasikeitimo atgal nebegrįžtama, o nurodoma priklausomybė naujai institucijai.

Tačiau kitais atvejais gentinio lojalumo atsisakoma, ir T. Kačerausko pavyzdys aiškiai tą iliustruoja. Tam tikru laikotarpiu matyti skirtingos A. Juzefovič tapatybės: 2004 m. žurnale *Logos* ji teigia priklausanti VPU, o *Žmoguje ir žodyje* – KFMI. Net ir V. Pruskus, 36 straipsniuose deklaruodamas priklausomybę VGTU, vieną kartą savo tekstą skiria VPU.

Visa tai reiškia, kad Th. Scheffo ir T. Becherio analogijos Lietuvoje iki galo neveikia. Mat Lietuvos akademiname lauke įprasta priklausyti kelioms gaujoms ar gentims ir išlaikyti lojalumą. Tarkime, X asmuo dirba dviejose institucijose. Kiekvienos institucijos prestižui reikia didesnio kokybiškų publikacijų skaičiaus. Nereti atvejai, kai tais pačiais metais viename žurnale X priskiriamas vienai institucijai, kitame – kitai (A. Juzefovič atvejis). Taip atiduodama duoklė abiem institucijoms, ir tai veikia tol, kol viena institucija „pareikalauja“ visą savo laiką, energiją ir resursus skirti jai vienai. Kitas pavyzdys: Y asmuo žurnale publikuojamuose straipsniuose nurodo priklausomybę A institucijai, tuo tarpu redakcinėje kolegijoje nurodoma Y priklausomybė B institucijai (T. Kačerausko atvejis). Trečias pavyzdys: Z asmuo tuo pat metu atlieka svarbų vaidmenį dviejų ar daugiau žurnalų redakcinėse kolegijose (N. Kardelio ir T. Kačerausko atvejis).

Sociologas Steve'as Fulleris (2009), tirdamas akademinį gyvenimą, fiksuoja mokslinio kūrybingumo nuosmukį. Dėl nuolatinio poreikio publikuoti tekstus, dėl vis gausėjančių informacijos srautų, dėl nuolatinės konkurencijos tyrėjams vis sunkiau būti originaliems bei kūrybingiems, todėl ženkliai nukentė akademinis tekstų kokybė ir patikimumas. Didelė da-

lis mokslininkų patys to nereflektuodami produkuoja arba plagiata, arba šlamštą (*bullshit*). Arba tuo pat metu ir vieną, ir kitą. Žodžius „plagiatas“ ir „šlamštas“ S. Fulleris vartoja nevertybine prasme, todėl jų apibrėžimai nesiejami su įprastomis ir nusistovėjusiomis šių žodžių reikšmėmis¹⁶. Anot S. Fullerio (2009: 145), plagiatas – toks įprastų ir nusistovėjusių dalykų pateikimas, tarsi jie būtų nauji¹⁷; šlamštas – naujovių pateikimas tokiu būdu, tarsi jos būtų pripažintos ir nusistovėjusios¹⁸.

Galimas dalykas, kad šia prasme FS ir kiti Lietuvos akademiniai žurnalai spausdina plagiata bei šlamštą. Kaip paaiškinti plagiato ir šlamšto publikavimą? Akademinė karjera ir asmeninė gerovė verčia didinti mokslinės produkcijos apimtį. Viena vertus, biurokратиškai valdomai akademinėi sistemai reikia publikacijų, todėl mokslininkai bando pateisinti savo egzistavimą nekokybiškais tekstais. Kita vertus, už publikacijas gali būti mokama, taigi mokslininkams atsiranda papildoma paskata, t. y. kuo daugiau tekstų akademinuose leidiniuose, tuo didesnis finansinis atlygis. Trečia, straipsnių kiekis gali didinti akademinį svorį, prestižą ir garbę, o tai nesunkiai konvertuojama į geresnes karjeros galimybes ir finansinę naudą. Galbūt „plagiatoriai“ ir „šlamštininkai“ griaua savo reputaciją kolegų akyse, tačiau Lietuvos filosofų tarpusavio citavimo tyrimai (Gedutis 2010) rodo, kad kolegų bijoti nereikia, nes jie arba neskaito, arba nekreipia dėmesio į kolegų tekstus. Maža to, viename žurnalo numeryje dažniausiai skelbiamas tik vienas autorės ar autoriaus straipsnis, todėl siekiant nurodytos naudos plečiama tekstų publikavimo teritorija, t. y. didinamas leidinių kiekis.

S. Fullerio įžvalgos apie „plagiata“ ir „šlamštą“ gali būti naudingos bei aktualios bandant paaiškinti FS ir KFMI skyrybas. Jau minėta, kad demarkacinio FS numerio įžangos žodyje A. Žukauskaitė ir N. Narbutaitė nurodė: bus stengiamasi, kad FS straipsniai „atitiktų naujumo, konceptualumo ir informatyvumo kriterijus“ (2004: 1). Šie trys kriterijai nukreipti į tai, kad FS, vartojant S. Fullerio terminus, nespausdintų nei plagiato, nei šlamšto. Esant tokiai situacijai galima formuluoti kelias hipotezes, aiškinančias KFMI dingimą iš FS akiračio: (H1) pasikeitusių redakcinė kolegija nesugebėjo užtikrinti straipsnių naujumo, konceptualumo bei informatyvumo, todėl dalis buvusių autorių pasitraukė; (H2) A. Žukauskaitė ir kiti KFMI nariai neišlaiko aukšto tekstų lygio, todėl naujos redakcinės kolegijos vedinas FS jų paprasčiausiai nebespausdina; (H3) išsiskyrė naujos FS redakcinės kolegijos ir KFMI atstovų ideologinės nuostatos, todėl įvyko skilimas; (H4) atsiranda geresnis leidinys – *Athena*, kuris (dėl kokybės arba dėl ideologinių priežasčių) sutraukia KFMI autorius (nepaisant to fakto, kad pirmojo priklausomybė prestižinėms duomenų bazėms nėra nurodyta¹⁹); (H5) dvi akademinės gaujos siekia pasidalyti akademinę teritoriją, todėl FS žurnale išlieka stipresnė gauja.

¹⁶ Toliau šiame straipsnyje žodžiai „plagiatas“ ir „šlamštas“ bus vartojami tik taip, kaip juos vartojo S. Fulleris. Jų nederėtų painioti su įprastais akademiniais nusižengimais.

¹⁷ Ironiškos nuotaikos apimta(s) kritiška(s) skaitytoja(s) šį tekstą taip pat galėtų priskirti plagiato *à la Fuller* kategorijai, mat gali susidaryti įspūdis, kad retorinės matematikos priemonės naudojamos vien tam, kad paslėptų naujovių nebuvimą. Būtų džiugu sulaukti tokio (ar bet kokio kito) priekaišto kuriame nors akademiniam straipsnyje. Autorius pasižada atsakyti ir, reikalui esant, įsitraukti į diskusiją, nes tokio žanro pavyzdžiai Lietuvos filosofijos žurnaluose praktiškai neaptinkami.

¹⁸ “On the one hand, she presents the established as if it were novel. That’s plagiarism. On the other, she presents the novel as if it were established. That’s bullshit” (Fuller 2009: 145).

¹⁹ Galbūt lietuviško akademinio žurnalo priklausymas pripažintoms tarptautinėms duomenų bazėms galėtų pagrįsti jo svorį ir paaiškinti FS ir *Athena* santykius. Nagrinėtuose žurnaluose (*FS*, *Logos*, *Limes*, *Problemos* bei *Žmogus ir žodis*) nurodytos duomenų bazės, į kurias šie žurnalai įtraukti. Deja, šiuose žurnaluose nepaaiškintas nei tarptautinių duomenų bazių vaidmuo, nei jų svarba. Kituose dviejuose žurnaluose – *Athena* ir *Santalkoje* – neužsimenama apie priklausymą duomenų bazėms, tačiau tai nieko nesako apie šių žurnalų kokybę.

Taikant pasirinktą priegą (neskaitant tekstų), šių hipotezių pagrįsti nepavyksta. FS ir *Athena* žurnaluose nėra jokių išorinių nuorodų, galinčių patvirtinti H2, H3 ir H4. Galima pateikti tik šioji tokį H1 grindžiantį argumentą: kadangi žurnale *Athena* tėra tik vienas VGTU atstovo straipsnis, o FS 2006–2011 m. visgi išspausdino 13 KFMI ir LKTI atstovų straipsnių, vadinasi, akademiniai *Athena* standartai galbūt aukštesni už FS standartus. Tačiau šio aiškino tikėtinas be papildomos informacijos nėra aukštas ar itin patikimas. H5 yra gana racionali, tačiau supainiotos kai kurių straipsnyje minimų Lietuvos filosofijos lauko atstovų tapatybės nesustiprina ir šios hipotezės. Visa tai reiškia, kad pasirinkta priega dėl duomenų stygiaus negali patvirtinti fuleriško spėjimo apie plagiatą ir šlamštą. Maža to, fiksuojant didesnę produktyvumą ši priega nepakankama, kai norima atskirti plagiatą ir šlamštą nuo naujo proveržio bei genialumo...

PABAIGA

Straipsnyje pavyko įgyvendinti tik dalį iškeltų tikslų. Sėkmingai atskleistas FS kontroliuojančios institucijos pasikeitimas, t. y. perėjimas iš LFSI-LKTI į VGTU rankas, taip pat pavyko identifikuoti asmenis, nuo kurių priklauso FS turinys, specifika ir pobūdis. Tačiau pasirinkta strategija nesuteikia galimybės adekvačiai paaiškinti straipsnyje aprašytą procesą: ji padeda atskleisti publikavimo mastus, straipsnių skaičių, pokyčius FS žurnale, lyderių atsiradimą, naujų gautų iškilimų, genčių ir teritorijų arealus, tačiau neužtikrina informatyvumo ir negali adekvačiai paaiškinti vykstančių procesų. Akivaizdu, kad T. Kačerausko vedama VGTU gentis Lietuvos filosofijoje teritorine prasme yra naujas žaidėjas, kurio nevalia nepaisyti. Tačiau be papildomos informacijos lieka neaišku, kaip vertinti VGTU veiksmus: ar tai naujas proveržis, nauja mokykla, ar tradicija Lietuvos filosofijoje? Ar VGTU atstovai viso labo tėra iš kitų gautų pašalinti atstumtieji, kurie, anot S. Fullerio (2009), siekdami išlikti daugina tekstų kiekį ir neišvengiamai atsiduria tarp plagijavimo Scilės ir šlamšto Charibdės? Lygiai taip pat lieka neaišku, kodėl KFMI atstovai pasitraukė iš FS ir kokį vaidmenį čia atlieka žurnalas *Athena*. Ar KFMI nugyveno ir dėl to paliko FS teritoriją, ar, priešingai, buvo iš jos išstumti? Kodėl, nepaisant tendencijos plėsti savo akademinę teritoriją, VGTU atstovų nėra žurnale *Athena*?

Norint atsakyti į šiuos klausimus, tektų remtis kitokia informacija bei papildomomis aiškinamosiomis schemomis, kurių atranka atsiduria anapus objektyvumo ir vertybinio neutralumo kriterijų. Vadinasi, straipsnyje simuliuotas objektyvumas ir vertybinis neutralumas bei naudota metodologinė priega pateikia atsakymus į klausimą, „kas (į)vyko?“, tačiau neleidžia atsakyti į klausimą, „kodėl tai (į)vyko?“

Gauta 2012 03 08

Priimta 2012 03 13

Literatūra

1. Becher, T.; Trowler, P. R. 2001. *Academic Tribes and Territories: Intellectual Enquiry and the Culture of Disciplines*. 2nd edition. Buckingham: Open University Press.
2. Bourdieu, P. 1988. *Homo Academicus*. Stanford, California: Stanford University Press.
3. Fuller, S. 2009. *The Sociology of Intellectual Life: The Career of the Mind in and Around the Academy*. London: SAGE.
4. Gedutis, A. 2010. „Filosofija Lietuvoje po 1989: ką apie tai byloja lietuviški akademiniai žurnalai?“, *Problemos* 78: 7–21.
5. Lynch, M. 1991. „Pictures of nothing? Visual construals in social theory“, *Sociological Theory* 9(1): 1–21.
6. Nagel, T. 1989. *The View from Nowhere*. Oxford: Oxford University Press.
7. Scheff, T. J. 1995. „Academic gangs“, *Crime, Law & Social Change* 23(2): 157–162.
8. Žukauskaitė, A.; Narbutaitė, N. 2004. „Ižangos žodis“, *Filosofija. Sociologija* 3: 1.

ALDIS GEDUTIS

***Filosofija. Sociologija* in 21st century: the view from Mars**

Summary

The article analyses the condition of the academic journal *Filosofija. Sociologija* (*Philosophy. Sociology*) in 21st century. Research is limited to the philosophical part of the journal. The major attention is paid to the institutional changes during the last 11 years. The journal is being analysed from (assumedly) disinterested and value-free Martian point of view, which (possibly) determines the objectivity of the information received. It was deliberately decided not to read the journal articles. The objects of analysis are the following: editorial board, authors, their institutional affiliation and dynamics. In the framework of the chosen methodology the journal changes are highlighted and provided with rational reconstruction and explanation of the above-mentioned processes. Explanations are based on the notions of “academic gangs” (Scheff), “academic tribes and territories” (Becher) and on the notions of “plagiarism” and “bullshit” (Fuller).

Key words: *Filosofija. Sociologija*, Lithuanian philosophy, academic gangs, academic tribes and territories